

Codification Guidelines Sustainable Tourism Development in Kavir of Northeast of Kerman Province

ARTICLE INFO

Article Type
Analytic Study

Authors

Seyed Mohsen Asadisaravi¹
Mehdi Ezanloo²
Seyed Khalil Seyed Alipour^{*3}

How to cite this article

Asadisaravi M, Ezanloo M, Seyed Alipour Kh. Codification Guidelines Sustainable Tourism Development in Kavir of Northeast of Kerman Province. Naqshejahan-Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning. 2022 Jun 22;12(1):74-94.
<https://doi.org/10.1401/1.2322499.1.1401.12.2.5.7>

1. M.Sc. Student of Regional Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. M.Sc. Student of Regional Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Institute of Police Sciences and Social Studies, Tehran, Iran.

*Correspondence

Address: , Institute of Police Sciences and Social Studies, Tehran, Iran.

Email: s.alipour1380@gmail.com

Phone: 0939 669 1639

Article History

Received:

Accepted:

ePublished: 22 Jun 2022

ABSTRACT

Aims: The purpose of this study is to develop strategies for sustainable tourism development in the kavir of northeastern Kerman province.

Materials & Methods: The documentation and survey adopted to collect data, and 30 questionnaires collected by the Kerman Province Tourism Organization based on the snowball method. Data analysis was analyzed by SWOT matrix and QSPM matrix.

Findings: Based on the obtained results, it was concluded that among the importance of internal factors, among the strengths, the highest priority is related to the indicators of "regional road safety" with a score of 19.33; And the index of "having unique natural landscapes" with a score of 10.93 is less important in the eyes of experts among the strengths. Among the weaknesses of the index "low quality of service facilities" with a score of 18 is the most important internal weaknesses. Further analysis of external factors scores showed that among the opportunities, the highest priority is related to the index "growing trend of desert tourism activities" with a score of 18.40. The "lack of attention to tourism development in desert areas in policy-making" index with a score of 19.20 is the most important environmental threat.

Conclusion: The situation of sustainable tourism development in the northeast of Kerman province is in an aggressive state and this situation is due to the dominance of internal strengths over internal weaknesses and environmental opportunities over environmental threats. The conclusion highlights the role of green tourism in achieving the sustainable development goals (SDGs).

Keywords: Kerman Province, Sustainable Tourism, Sustainable Development Goals (Sdgs), Desert Ecotourism, Sustainability, Post-COVID Tourism

CITATION LINKS

[1] Reviving tourism industry ... [2] Eco-Cultural Tourism Development ... [3] Potential of Adventure Tourism in Iran's deserts ... [4] Capability Assessment of Tourism Geomorphosites ... [5] Impacts of tourism development on Global ... [6] Effect of Empowerment on Residents Support ... [7] Silk Road expression ... [8] Potential evaluation of arid and semi-arid rangelands ... [9] Past and Future Trends on the Effects of Occupant ... [10] Sustainable development of urban river ... [11] Thermal comfort prediction by applying supervised machine ... [12] Multi-objective optimisation framework for designing office ... [13] Redesign of Collective ... [14] Geotouristic evaluation of hot-water fountains using modified Pralong method Case study ... [15] Prioritizing for Healthy Urban Planning ... [16] Health and Post-Corona ... [17] Thermal and energy performance ... [18] Probable cause of damage ... [19] Multi-objective optimization ... [20] Thermal and energy performance of a user-responsive ... [21] Economic growth and urban development ... [22] Economic value of rangelands in terms ... [23] The use of new technologies in redevelopment ... [24] Social-cultural indicators to assess and monitor ... [25] Study of Factors Affecting Demand ... [26] Dilemma of green and pseudo green architecture ... [27] The contribution of partnership and branding ... [28] Studying of the role of tourism in the social ... [29] Explaining the capacities of local tourism ... [30] The effects of diversification into economic ... [31] Analysis of changes in snow reservoirs ... [32] Snowball sampling: A purposeful method of sampling in qualitative research. [33] Snowball sampling: Problems and techniques ... [34] Heuristic problem solving: The next advance ... [35] Designerly Approach to Energy Efficiency in High-Performance Architecture ... [36] Dilemma of Prosperity and Technology ... [37] Improving the suitability of selected thermal indices for predicting ... [38] Effects of windward and leeward wind directions ... [39] Seasonal differences of subjective ... [40] Generating Synthetic Space Allocation Probability ... [41] Architectural layout design through ... [42] The Impact Assessment of Climate ... [43] Efficient Shading Device as an Important ... [44] Natural ventilation performance ... [45] Window geometry impact on a room's ... [46] Analysis of IFE, EFE and QSPM matrix ... [47] Outsourcing modelling using a novel ... [48] Selection of Nomadic Tourism Sites ... [49] Causative Investigating the Infrastructure ... [50] Contemporization of Historic Houses and Sustainable ... [51] Data mining and content analysis ... [52] Develop the Desert Ecotourism Development ... [53] Economic Evaluation of Yazd Desert ... [54] Opportunities for Organization and Development ... [55] Analysis of the effect of desert tourism ... [56] Community-based ecotourism for preventing ... [57] Prospects of development of ecotourism ... [58] Exploring motivations ...

تدوین راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در مناطق کویری شمال شرق استان کرمان

سیدمحسن اسدی ساروی¹، مهدی ایزانلو²، دکتر سیدخلیل سیدعلی پور^{3*}

- 1- دانشجوی برنامه ریزی منطقه ای، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- 2- دانشجوی برنامه ریزی منطقه ای، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- 3- استادیار پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

چکیده

اهداف: هدف پژوهش حاضر تدوین راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در مناطق کویری شمال شرق استان کرمان است. هدف کاربردی پژوهش، نشان دادن اهمیت و جایگاه توسعه گردشگری پایدار، به عنوان عاملی در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار است.

ابزار و روش ها: برای گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و میدانی (استفاده شد. فرآیند پژوهش با تکمیل پرسشنامه توسط 30 نفر از کارمندان اداره کل میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری استان کرمان ادامه یافته، داده‌ها به روش گلوله برفی گردآوری شدند. تحلیل داده‌ها توسط ماتریس سوات (SWOT) و ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی (QSPM) تحلیل شدند.

یافته ها: بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از میان اهمیت عوامل داخلی نتیجه گرفته شد که در میان نقاط قوت بیشترین اولویت مربوط به شاخص‌های «بینی جاده‌های منطقه» با نمره 19.33 است؛ و شاخص «برخوردار از چشم‌اندازهای طبیعی منحصربه‌فرد» با نمره 10.93 از دید خبرگان در میان نقاط قوت از اهمیت کمتری برخوردار هست. در میان نقاط ضعف شاخص «کیفیت پایین امکانات خدماتی» با نمره 18 مهم‌ترین نقاط ضعف داخلی محسوب می‌شود. در ادامه تحلیل نمرات عوامل خارجی نشان داد که در میان فرصت‌ها بیشترین اولویت مربوط به شاخص «روند رو به رشد فعالیت‌های گردشگری کویری» با نمره 18.40 است. شاخص «عدم توجه به توسعه گردشگری در مناطق کویری در سیاست‌گذاری» با نمره 19.20 مهم‌ترین تهدید محیطی محسوب می‌شود.

نتیجه گیری: وضعیت توسعه پایدار گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان در حالت تهاجمی قرار دارد و این وضعیت ناشی از غلبه نقاط قوت داخلی بر نقاط ضعف داخلی و فرصت‌های محیطی بر تهدیدات محیطی است.

کلمات کلیدی: استان کرمان، گردشگری پایدار، اهداف توسعه پایدار، کویرگردی، پایداری، پساکرونا گردشگری

مقدمه

کویر لوت و دشت کویر در ایران، یکی از بهترین فرصت‌های برای توسعه گردشگری پایدار در دوران پساکرونا محسوب می‌شوند. دوران جدیدی پس از همه‌گیری ایجاد شده و بایسته‌های جدیدی را حوزه برنامه ریزی منطقه ای ایجاد کرده است.

■ در دوران جدید، یک چارچوب مبتنی بر انعطاف‌پذیری را برای احیای صنعت گردشگری لازم است؛ نوعی از گردشگری هماهنگی با طبیعت و منابع طبیعی و «سلامت» در آن اولویت دارد.

■ صنعت گردشگری ممکن است به یک نظم جدید اقتصادی جهانی تبدیل شود. افراد زیادی به جای علاقه به گردشگری متداول، به کویرگردی و گردشگری در کویر به عنوان یک محیط سالم علاقه مند می‌شوند.

■ برای شهرهای حاشیه کویر ایران، دوران پساکرونا فرصت مهم برای رونق گردشگری پایدار است که نتیجه آن رفاه جامعه و اقدام اقلیمی نظم جدید را نشان می‌دهد.

همه گیری کوید-19 صنعت گردشگری را به شدت تحت تاثیر قرار داد. از این رو برای رسیدن به اهداف توسعه هزاره، لازم است یک چارچوب مبتنی بر «انعطاف‌پذیری» را برای احیای صنعت گردشگری پس از کوید-19 در نظر گرفت. برای موفقیت در پساکرونا گردشگری، چهار عامل برجسته برای ایجاد انعطاف‌پذیری در صنعت گردشگری، معرفی می‌شود: واکنش دولت، نوآوری فناوری، تعلق محلی، و اعتماد مصرف‌کننده و کارمند. [1] بر اساس ادبیات موضوع، مهمترین ویژگی‌های پساکرونا گردشگری عبارتند از:

- 1- گردشگری پایدار هماهنگ با سلامت
- 2- توجه به اقتصادهای خرد برای رفاه جامعه
- 3- اقدام اقلیمی برای سازگاری با خشکسالی و کم آبی

4- بازشناسی جوامع محلی به عنوان مراکز تحول.

«کویر» یک ظرفیت گردشگری کمترشناخته شده است. صنعت گردشگری را موتور محرک توسعه شهرهای حاشیه کویر ایران دانسته اند. اسماعیل علی اکبری و بنفشه اسماعیلی (1395) در مقاله ای با عنوان «توسعه گردشگری بومی و پایداری نظام سکونتگاهی حاشیه کویر» تاکید می کنند که بهره مندی از کویر و ظرفیت های گردشگری مکان های کویری، یکی از رویکردها و رهیافت های پایداری مکان های سکونتی و اقتصادهای محلی حاشیه کویر است. مکان های گردشگری کویری جاذبه هدف و عامل توسعه یکپارچه گردشگری است و بدینسان نقش اصلی در پیوند و همگرایی مکان های گردشگری با مکان های سکونتی دارد. ارزیابی میزان و الگوی مشارکت جامعه محلی، مؤید همبستگی نزدیک میان راهبرد «بومی سازی» گردشگری با «پایداری» نظام سکونتگاهی است. این پژوهش در نهایت حرکت به سمت گردشگری جامعه محور و مشارکت توسعه دهنده های درونی در ترسیم خطوط کلی و کلیدی سیاست های گردشگری پایدار برای پایداری نظام سکونتگاهی را توصیه می کند. [2] علی خاکساری و معصومه دهقانی (1394) در پژوهشی با عنوان «ظرفیت گردشگری ماجراجویانه در کویرهای ایران با استفاده از تکنیک سوات» نشان دادند که گسترش روند شهرنشینی و دوری انسان از طبیعت و محیط های بکر سبب روی آوردن وی به طبیعت و توجه ویژه به «طبیعت گردی» در ایام تعطیلات شده است. رشد طبیعت گردی منجر به پیدایش انواع گوناگونی از گردشگری مبتنی بر طبیعت شده است که یکی از این اقسام گردشگری ماجراجویانه می باشد و در سال های اخیر، تقاضا برای آن در بازار گردشگری رو به ازدیاد است. به دلیل تنوع اقلیمی که در ایران وجود دارد، این کشور دارای توانایی و ظرفیت بالقوه ای برای پذیرا شدن گردشگران ماجراجو در زمینه های متعدد است، یکی از این زمینه های گردشگری ماجراجویانه، کویرنوردی است که با توجه به وسعت مناطق

کویری ایران و تنوع ژئومورفولوژیکی این مناطق و وجود گونه های گیاهی و جانوری کمیاب زمینه مساعدی برای رونق این نوع گردشگری وجود دارد. [3]

«کویرگردی» نوعی صنعت گردشگری سبز و گردشگری طبیعی محسوب می شود. مهران مقصودی، محمد علیزاده، سعید رحیمی هر آبادی و مجتبی هدایی آرانی (1391) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی قابلیت ژئومورفوسایت های گردشگری در پارک ملی کویر» نشان دادند که چشم اندازهای ویژه ژئومورفوسایت ها با ترکیب موراث فرهنگی، تاریخی و اکولوژیکی، توان های بالقوه ای را در راستای گردشگری پایدار در پارک ملی کویر عرضه می کنند. همچنین این پژوهش پیشنهاد می کند برنامه ریزی و توسعه ی گردشگری در آینده با رعایت مسائلی که بیشتر بر روی پایداری تاکید دارند انجام شود. [4] همان طور که یوهان ولفگانگ فون گوته (1749 - 1832) می گوید: "بهترین آموزش برای یک فرد باهوش در سفر است." سفر به کویر، عامل توسعه فرهنگی و اجتماعی است.

کویرگردی یا به طور کلی گردشگری طبیعی موضوعی فرهنگی و متعلق به مقوله «توسعه فرهنگی و اجتماعی» است. مطالعات زیادی اثرات توسعه گردشگری بر شاخص های صلح جهانی را مورد تاکید قرار داده اند. مطالعه حمید ضرغام بروجنی و افروز خسروانی دهکردی (1391) نشان داد که گردشگری پدیده ای جهانی، چند بعدی و با اثراتی عمیق است که کشورهای جهان با بازگشایی مرزهای خود با آن رو به رو می شوند. به عقیده بسیاری از محققان، گردشگری دارای پتانسیل اثرگذاری بر روابط بین الملل و ابزاری برای ترویج صلح در جهان است. گردشگری ابزاری برای دیپلماسی عمومی و توسعه بین الملل و پاسخ قدرتمندی است برای چالش های جهانی مانند تروریسم. بررسی مطالعات پیشین نشان می دهد که گردشگری نه تنها از صلح بهره می برد بلکه خود نیروی حیاتی برای گسترش صلح در بین ملت هاست. [5] امروزه صنعت گردشگری و به ویژه

گردشگری را تحت تأثیر قرار دهد. [6] توسعه گردشگری پایدار، راهی برای مقابله با تغییرات اقلیمی در معماری و شهرسازی مناطق گردشگری نیز شناخته شده است. [7]

کویرها اگرچه به ظاهر دارای طبیعتی خشک و خشن و زیست بومی شکننده و ناپایدار هستند و در گذشته سرزمینی غیرقابل استفاده و از عوامل بازدارنده اقتصادی به شمار می‌رفتند، ولی در نهان خود زیبایی‌های منحصر به فرد و بکری دارند که البته ناشناخته و مهجور مانده است؛ اما توسعه فعالیت‌های گردشگری در این مناطق مانند شمشیر دو لبه ای است که در صورت تبدیل شدن به گردشگری افسار گسیخته، می‌تواند بر پیکره طبیعی و حتی ویژگی‌های فرهنگی ساکنان این نواحی آسیب وارد کند. البته گردشگری پایدار نتیجه ضرورت و نیاز به پاسخگویی و مقابله با آثار منفی این صنعت در کشورها و یا در مقاصد گردشگر پذیر است. مرضیه رضایی، حسین ارزانی، حسین آذر نیوند، کیان نجفی شبانکاره و رسول مهدوی نجف آبادی (1396) در پژوهشی با عنوان ارزیابی توان مراتع خشک و نیمه‌خشک برای استفاده گردشگری در هرمزگان نشان دادند که برخلاف تصور عمومی، منطق خشک و نیمه‌خشک هم دارای جاذبه‌های گردشگری مهمی هستند. این نوع از مراتع که تحت حفاظت قرار دارند، دارای توان تفرج گسترده اند. این مراتع می‌توانند مورد استفاده طبیعت‌گردی، گیاه‌شناسی، جانورشناسی، پرندنگری، و غیره برای گردشگران علمی و عادی قرار گیرند. [8] بر اساس این رویکرد، نگاه به طبیعت به عنوان منبعی بی پایان از پایداری و معماری و شهرسازی پایدار [9-13] مطرح می‌شود.

«سلامت» بخش مهمی از صنعت گردشگری سبز و گردشگری طبیعی محسوب می‌شود؛ موضوعی که در دوران پسا کرونا اهمیت بیشتری را تجربه می‌کند. مطالعات مصطفی خبازی، اصغر فهیمی فر، احسان اله اشتهااردیان، مریم نوحه سرا و زهره روحانی فرد (1394) با عنوان «روش ارزیابی ژئوتوریسم چشمه‌های آبگرم به روش پراولونگ اصلاح شده؛ مطالعه موردی آبگرم جوشان کرمان» بر اهمیت گردشگری طبیعی تأکید داشت. صاحب نظران در این امر توافق دارند که ژئوتوریسم که در آن توریسم زمین‌شناختی در کانون توجه

گردشگری کویری، به عنوان یکی از توانهای محیطی نواحی کویری، بسیار مورد توجه قرار گرفته است. این توان بالقوه، می‌تواند به عنوان یک پتانسیل جدید و جایگزین و یا به بیان روشن‌تر، مکملی برای فعالیت‌های کشاورزی، به منظور پایدارسازی نظام سکونتگاهی شهرها و روستاهای حاشیه کویر مورد بررسی و برنامه‌ریزی قرار گیرد. کشور ایران نیز با دارا بودن مجموعه‌های متنوعی از پدیده‌های طبیعی، جاذبه‌های باستانی و تاریخی، موقعیت جغرافیایی و بسیاری موارد دیگر، ظرفیت بالایی برای جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری دارد و استفاده مطلوب و مناسب از این ظرفیت‌ها می‌تواند به رشد جامعه کمک شایانی نماید. در سند چشم‌انداز کشور نیز سهم ایران از این برنامه جهانی گردشگری جذب 1.5 درصد گردشگران بین‌المللی یعنی حدود 20 میلیون نفر و با درآمدی حدود 25 میلیارد دلار پیش‌بینی شده است که روند کنونی توسعه فعالیت‌های گردشگری با این پیش‌بینی فاصله زیادی دارد. لذا به منظور دستیابی به این مهم و استفاده بهینه از منابع و جاذبه‌ها، می‌بایست توجه ویژه‌ای به توسعه و برنامه‌ریزی توریسم، بالاخص گردشگری در مناطق کویری به دلیل داشتن جاذبه‌های بکر فراوان طبیعی، تاریخی و فرهنگی مبذول گردد.

نگاه جامع به مقوله گردشگری، نیاز به درک اثرات آن در توسعه پایدار اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، و زیست محیطی است. به عنوان نمونه مطالعات مهدی شکوهی و مسعود یزدان پناه (1398) بر تأثیر توانمندسازی بر حمایت ساکنان از توسعه گردشگری در منطقه گردشگری کمردوغ تأکید داشت. توانمندسازی ساکنان مناطق گردشگری برای تضمین موفقیت و توسعه گردشگری پایدار الزامی است. توانمندسازی می‌تواند نگرش افراد را نسبت به اثرات مثبت و منفی گردشگری تحت تأثیر قرار دهد. به علاوه تحقیقات نشان می‌دهد که افراد در صورتی از توسعه گردشگری حمایت می‌کنند که نگرش آن‌ها نسبت به منافع و اثرات مثبت گردشگری بیشتر از هزینه‌ها و اثرات منفی آن باشد. از این رو انتظار می‌رود توانمندسازی بتواند حمایت از توسعه

این محافل بر آن‌ها تأکید فراوان می‌شود و پیرامون ایجاد توسعه صنعت گردشگری تبلیغ می‌شود.

اقتصاد گردشگری حرکتی را به سمت صنعت گردشگری سبز و گردشگری طبیعی مانند کویرگردی آغاز کرده است. نسرین عبادی، سیداکبر جوادی و رضا مقدسی (1399) در پژوهشی با عنوان تعیین ارزش اقتصادی گردشگری مراتع با استفاده از تمایل به پرداخت افراد (مطالعه موردی: مراتع مله‌شوره و گرگو شهرستان بویراحمد) نشان دادند که قابلیت گردشگری می‌تواند در افزایش درآمد مرتعداران منطقه در صورت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری درست نقش مهمی را ایفا کند. [22] تغییرات جهانی مفهوم صنعت و اقتصاد صنعتی را تغییر داده است، اگر یک روز صنعت به معنی کارخانه‌های بزرگ بود، امروزه معنای آن به داشتن صنایع چابک و سبز تغییر کرده است. [23] از این رو تبیین مولفه‌ها و شاخص‌های بعد اجتماعی - فرهنگی جهت سنجش و پایش توسعه طبیعت گردی [24] جایگاه گردشگری در توسعه ملی موضوعی مهم است. اقتصاددانان از صنعت گردشگری به عنوان یک صنعت مولد سرمایه و اشتغال‌زا نام می‌برند و توجه خاصی به این صنعت دارند لذا معتقدند توسعه صحیح گردشگری به لحاظ اقتصادی موجب افزایش ارزش آوری می‌شود. صاحب نظران علم اقتصاد معتقدند اگر کشوری بتواند از پتانسیل‌ها استفاده کرده و چرخ‌های این صنعت را در کشورش به حرکت در آورد شاهد شکوفایی شگرفی در سطح اقتصاد کشور خواهند بود. به بیان دیگر، در بسیاری از کشورها گردشگری راه اصلی و چه بسا تنها راه توسعه است. البته عوامل مختلفی همچون، خصوصیات خانوار گردشگر، نوع محل اسکان در مسافرت، نحوه ایاب وذهاب، نوع مسکن در شهر محل سکونت و فاصله شهر محل سکونت گردشگر با استان گلستان، بر تقاضای کالاهای گردشگری تاثیرگذار می‌باشد. [25] از این رو اقتصاد گردشگری را می‌توان مبنای توسعه پایدار اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، و زیست محیطی در مناطق کمتر برخوردار کشور به شمار آورد.

قرار می‌گیرد، پتانسیل عظیمی برای مناطقی که رونق توریستی ندارند به وجود می‌آورد. لذا برای ارتقا صنعت توریسم بررسی قابلیت‌های ژئوتوریستی هر منطقه و ارزیابی آن بسیار حائز اهمیت است. در گردشگری طبیعی، معیارهای چون «عیار زیبایی»، «ظرفیت فرهنگی» و «بهره وریو اقتصادی» دارای اهمیت اند. [14] سلامت افراد به عنوان یک متغیر اساسی در معماری و شهرسازی آینده ایران و جهان [15-16] به خصوص در تعامل با سلامت شهروندان و مراجعه کنندگان [17-20] مطرح شده است. مطالعات بر اهمیت حضور انسان در فضای باز به عنوان عاملی برای ارتباط با طبیعت تأکید دارد، این موضوع در دوران پسایاند می‌بیش از هر زمان دیگر اهمیت یافته است.

صنعت گردشگری سبز را می‌توان در قالب نگاه اقتصادی به مقوله فرهنگ و اقتصاد مبتنی بر توسعه فرهنگی درک کرد. صنعت گردشگری ممکن است به یک نظم اقتصادی جهانی جدید تبدیل شود که مشخصه آن گردشگری پایدار، رفاه جامعه، اقدامات آب و هوایی، و مشارکت جوامع محلی است. [21] صنعت گردشگری یکی از پردرآمدترین صنایع قرن بیست و یکم و دارای جایگاه ویژه‌ای در معاملات اقتصادی است به طوری که یک‌دهم درآمدهای جهانی و فرصت‌های شغلی جهان را فراهم کرده است. بنابراین توجه به این صنعت ضمن اثرات اقتصادی دارای پیامدهای فرهنگی و اجتماعی نیز هست از این رو در میان کشورهای مختلف جهان رقابت چشمگیری در جهت جذب گردشگر وجود دارد. چند دهه است که در بسیاری از محافل علمی و اجرایی کشورها درباره ضرورت گسترش صنعت گردشگری سخن گفته می‌شود. ایجاد اشتغال، درآمدزایی، بهبود زیرساخت‌های اقتصادی، افزایش درآمدهای مالیاتی، کمک به تراز پرداخت‌های کشور، ارتقا و بهبود کیفیت زندگی مردم، آشنایی با سنن و فرهنگ‌ها، ایجاد روابط بین مناطق و نواحی مختلف کشور و بین کشورها در سطوح بین‌المللی و غیره، برخی از مباحثی هستند که در

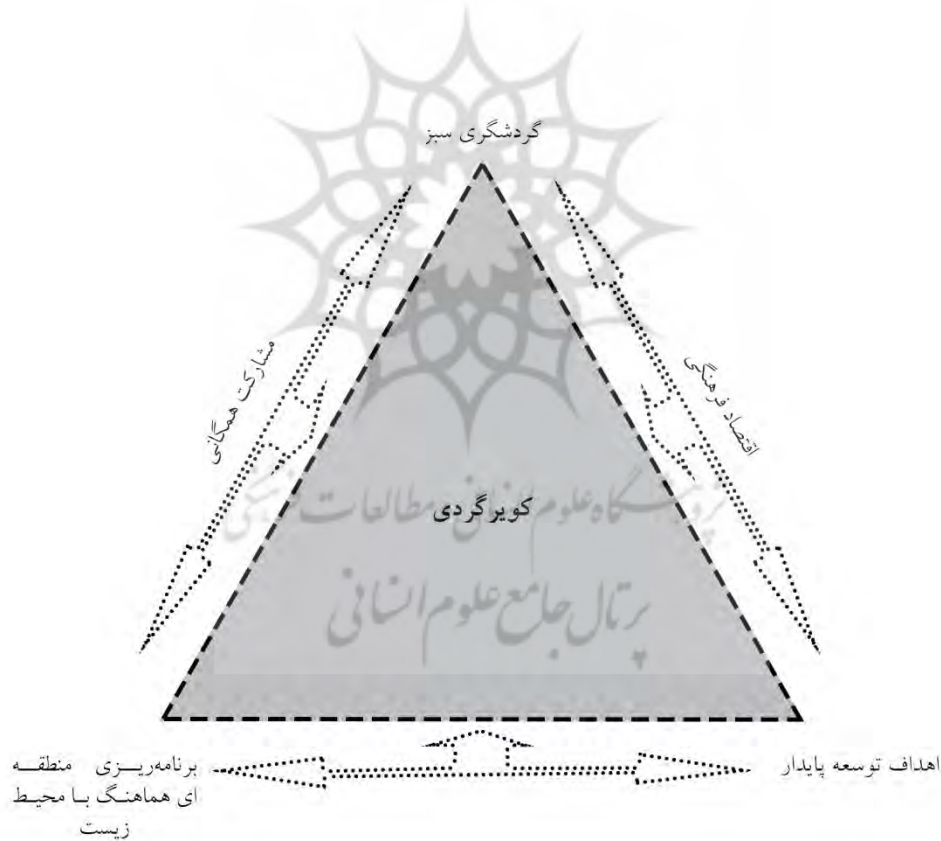
گردشگری پایدار تقریباً در هر شکلی از گردشگری، از طبیعت گردی گرفته تا گردشگری انبوه، قابل استفاده است. [27] نتایج نگاه مسوولانه به کویرگردی عبارتند از:

- به حداقل رساندن تأثیرات بر محیط زیست،
- افزایش آگاهی و احترام محیطی و فرهنگی،
- ارائه تجربیات مثبت هم برای بازدیدکنندگان و هم برای جوامع میزبان،
- ارائه مزایای مالی برای حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی و جوامع میزبان،
- توانمندسازی سیاسی جوامع محلی،

آشنایی بازدیدکنندگان با وضعیت سیاسی، زیست محیطی و اجتماعی کشورهای میزبان (شکل 1)

توسعه پایدار گردشگری طبق تعریف سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد عبارتند از: «گردشگری که تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعلی و آینده خود را کاملاً در نظر می گیرد و به نیازهای بازدیدکنندگان، صنعت، محیط زیست و جوامع میزبان توجه می کند». [26] بر اساس جمع بندی ادبیات موضوع، کویرگردی زیرمجموعه ای از گردشگری پایدار است. طبق تعریف این پژوهش، «کویرگردی» به صورت زیر تعریف می شود:

"سفر مسوولانه به مناطق طبیعی که از محیط زیست محافظت می کند و رفاه مردم محلی را بهبود می بخشد."

شکل 1: چارچوب مفهومی پژوهش

ابراهیم خلیفه و ابولفضل مرادی (1396) در مقاله ای با عنوان «نقش گردشگری در توسعه پایدار اجتماعی مناطق کویری و بیابانی مورد پژوهی استان کرمان» نشان دادند که استان کرمان

مواد و روش ها

استان کرمان یکی از بهترین پتانسل های کویرگردی و صنعت گردشگری سبز است. عباس علی پور، سیدمصطفی هاشمی،

سطح رفاه جامعه روستایی در بخش مرکزی شهرستان کرمان [30] نشان می‌دهد که میانگین ابعاد تنوع اقتصادی (تعدد فعالیت‌های اقتصادی، امنیت و رضایت شغلی و درآمدی، زمینه سرمایه‌گذاری) در روستاهای مورد مطالعه در سطح ضعیف بوده و میانگین ابعاد رفاه در مورد متغیرهای (اشتغال و درآمد، فراغت، مشارکت، آموزش و پرورش، بهداشت و توان اقتصادی) در سطح نسبتاً نامطلوب و متغیرهای (سلامت، مسکن، دسترسی و رضایت از زندگی) در سطح مطلوب بوده است. به عبارت دیگر استان کرمان نیازمند توسعه فرهنگی و اجتماعی است به گونه‌ای که موجب رونق اقتصادی در استان شود.

محدوده مورد مطالعه از نظر کم آبی، در شرایط بحرانی قرار دارد. مهلا شجاعی اناری، مصطفی خبازی و صادق کریمی (1398) نشان داد که امروزه در پی بحران جهانی آب، تمام کشورها در پی شناسایی منابع آب شیرین، کنترل و استفاده بهینه از آن‌ها می‌باشند. با توجه به اینکه کشور ایران در کمربند بیابانی کره زمین قرار دارد و کاهش بارش‌های جوی باعث کمبود آب در ایران و استان کرمان شده است. از این رو برنامه‌ریزی و مدیریت کم آبی از اولویت‌های منطقه است. [31]

این امر در حالی است که مناطق مزبور دارای جاذبه‌ها و قابلیت‌های بالای گردشگری به ویژه در زمینه طبیعی هستند؛ به نحوی که شناسایی این گونه ظرفیت‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها می‌تواند به طور کاملاً مستقیمی در رفع مشکلات اجتماعی و اقتصادی این مناطق مؤثر بوده و زمینه‌های رشد و ارتقاء وضعیت درآمدی و معیشتی و استقرار پایدار جمعیت آنها را فراهم سازد.

به‌طورکلی استان کرمان از جمعیت بالای جوان، وسعت قابل‌توجه و زمین‌های حاصلخیز به‌ویژه در حوزه جنوبی، منابع زیرزمینی غنی و ارزشمند و قابلیت‌ها و جاذبه‌های متنوع گردشگری برخوردار است. لذا هدف این پژوهش تدوین

از جمعیت بالای جوان، وسعت قابل توجه و زمین‌های حاصلخیز به ویژه در حوزه جنوبی، منابع زیرزمینی غنی و ارزشمند و قابلیت‌ها و جاذبه‌های متنوع گردشگری برخوردار می‌باشد. با این وجود، معضلات متعدد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و کالبدی - فضایی و توسعه ناپایدار به خصوص در مناطق کویری و بیابانی، به عنوان چالشی اساسی فراروی مدیران و برنامه‌ریزان ملی، منطقه‌ای و محلی است. غالب مناطقی که با روند کاهش جمعیتی، مهاجرفرستی و سطح پایین پایداری اجتماعی مواجه بوده‌اند مانند راور، کهنوج، رودبار جنوب، فهرج، ریگان و غیره؛ در بخش کویری و بیابانی استان استقرار یافته‌اند. [28]

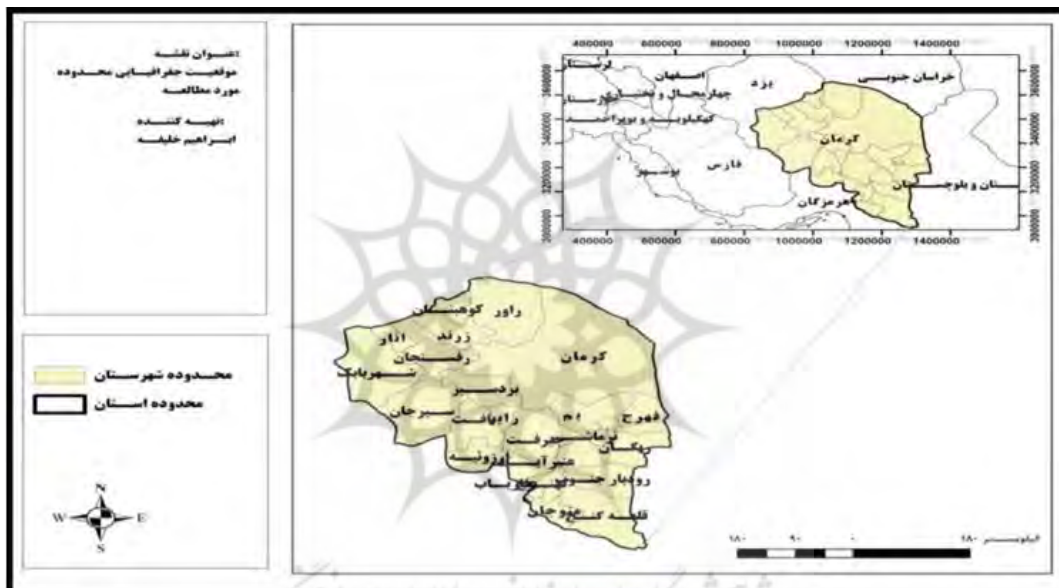
بهنام نظری زاده، سیدعلی الحسینی المدرسی، مصطفی خبازی و سعیده مؤیدفر (1400) در تبیین ظرفیت‌های گردشگری بومی بر توسعه معیشت در مناطق بیابانی، مطالعه موردی: شهر شهداد، شهرستان کرمان، استان کرمان؛ بر ظرفیت‌های ویژه در مناطق بیابانی تاکید می‌کنند. اکوسیستم‌های بیابانی به دلیل توان اکولوژیکی منحصربه‌فرد و قابلیت‌ها و ارزش‌های اقتصادی-اجتماعی، جاذبه‌ها و قابلیت‌های منحصربه‌فرد به یکی از کانون‌های گردشگری در طبیعت تبدیل شده است. گردشگری پدیده‌ای است که از گذشته‌های دور مورد توجه جوامع انسانی بوده و بر حسب نیازهای متفاوت اجتماعی و اقتصادی به پویایی خود ادامه داده است و رشد این صنعت در هر کشور، نیازمند راهبرد مناسب و برنامه‌ریزی مدیریتی موثر است. دشت لوت واقع در استان‌های کرمان (شهرستان کرمان، شهر شهداد)، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان، از مقاصد گردشگری بیابانی محسوب می‌شود که از یک دهه پیش مورد توجه گردشگران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است. مسئله این است که با توجه به رشد فعالیت‌های گردشگری، چالش‌هایی در ارتباط با بالا بردن کیفیت زندگی مردم و روند رشد آن به وسیله صنعت گردشگری در آینده این منطقه منحصربه‌فرد مطرح شده است. [29] مطالعات در سنجش آثار تنوع فعالیت‌های اقتصادی بر

حاضر، جامعه آماری یا منطقه مورد مطالعه شامل پهنه سرزمینی استان کرمان است. استان کرمان در جنوب شرقی فلات مرکزی قرار دارد. این استان بین 54 درجه و 21 دقیقه

در سال 1395 معادل 183285 کیلومتر مربع است که 11.6 درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. جمعیت استان کرمان در سال 1390، 2938988 نفر بوده و بر طبق سرشماری سال 1395 مرکز آمار ایران، به 3164718 نفر رسیده است. (شکل 2 و 3)

راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در مناطق کویری شمال شرق استان کرمان است.

معرفی محدوده مورد مطالعه، نشان از شرایط خاص این محدوده دارد. با توجه به موضوع، روش و ماهیت پژوهش تا 59 درجه و 34 دقیقه طول شرقی و 26 درجه و 29 دقیقه تا 31 درجه و 58 دقیقه عرض شمالی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد و از شمال به استان‌های خراسان جنوبی یزد، از شرق به استان سیستان و بلوچستان، از غرب به استان فارس و از جنوب به استان هرمزگان محدود می‌شود. مساحت استان

شکل 2: نقشه موقعیت جغرافیایی و حدود سیاسی استان کرمان در کشور [28]

روش گلوله برفی [32-33] به جامعیت نتایج منتهی می‌شود.

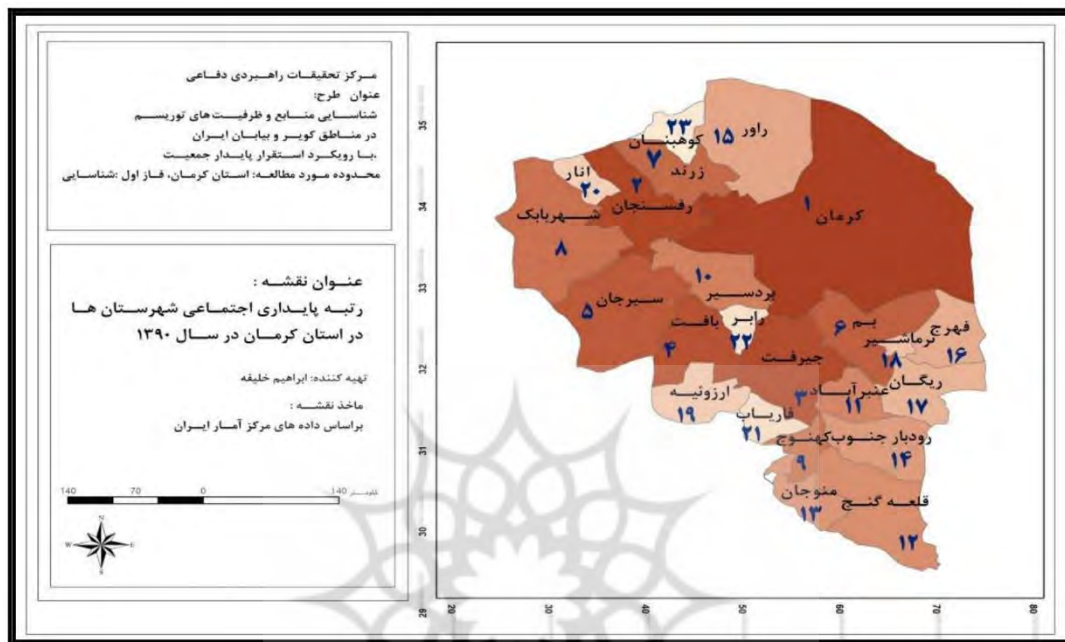
پژوهش ماهیتی اکتشافی دارد [34]، از این رو روایی و پایایی پژوهش را می‌توان بر اساس میزان کاربردی نتایج ارزیابی کرد. از نظر مبانی روش شناختی، پژوهش رویکردی طراحی مبنا [35-36] و برنامه ریزی محور [37-45] دارد. به عبارت دیگر، پژوهش بیش از آن که به دنبال اثبات یا رد موضوعی باشد، به دنبال بیان شیوه‌های صحیح برای برنامه ریزی راهبردی در سطح منطقه است، به گونه‌ای که با کمک

نوع پژوهش حاضر از حیث هدف کاربردی - توسعه‌ای است. رویکرد این پژوهش ترکیبی از رویکرد کمی و کیفی است. روش پژوهش حاضر بر حسب نوع اقدام محقق توصیفی - تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌ها بررسی اسناد و مدارک موجود با استفاده از کتب و مقالات مرتب با موضوع پژوهش و بررسی میدانی (مصاحبه با کارشناسان) بود. در این پژوهش جامعه آماری 30 نفر از کارمندان سازمان گردشگری استان کرمان می‌باشد که به صورت گلوله برفی انتخاب شده‌اند. داده‌ها پس از جمع‌آوری از طریق روش‌های SWOT و QSPM به تجزیه و تحلیل شدند. در این حالت

پژوهش قرار می دهد [46-47] که مهمترین آن ها طراحی چارچوب وزن دهی استراتژی برای مساله انتخاب شریک است. این فرآیند با شناخت دقیق قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیدها (SWOT) کامل می شود.

صنعت گردشگری سبز و گردشگری طبیعی، به شرایط اقتصادی جامعه میزبان کمک کند.

ماتریس کمی برنامه ریزی راهبردی یا ماتریس برنامه ریزی راهبردی کمی (QSPM) ظرفیت های خوبی را در اختیار

شکل 3: نقشه رتبه پایداری اجتماعی شهرستانها در استان کرمان. [28]

نمرات درج شد. همچنین نمره واکنش از دیدگاه تیم خبرگان از 1 تا 4 به هر شاخص تخصیص داده شد. برای تعیین نمره نهایی هر عامل، ضریب اهمیت هر عامل را در نمره آن ضرب شده و مجموع نمره های نهایی هر عامل محاسبه شد. برای تهیه ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) نیز همین گونه عمل شد. (جدول 1)

یافته ها

ایجاد ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی دستاوردهای قابل ملاحظه ای داشته است. برای تهیه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) نقاط قوت و نقاط ضعف لیست شد و ضریب اهمیت هر عامل از تقسیم نمره شاخص بر مجموع

جدول 1: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

نقاط قوت	نمره	ضریب اهمیت	واکنش	نهایی
ایمنی جاده های منطقه	19.33	0.05	4	0.18
جاذبه های خاص کویری	13.07	0.03	2	0.06
توجه به فرهنگ و سنن محلی	16.13	0.04	3	0.11
توجه به حفظ محیط زیست در فعالیتهای گردشگری	13.87	0.03	2	0.07
حمایت و حفاظت مناسب و کافی از جاذبه های طبیعی	11.07	0.03	2	0.05

0.05	2	0.03	11.47	توجه به محصولات و صنایع دستی منطقه
0.07	2	0.03	13.73	روحیه بالای مهمان‌نوازی ساکنان منطقه
0.12	3	0.04	17.47	وجود امنیت کافی در منطقه
0.05	2	0.03	10.93	برخورداری از چشم‌اندازهای طبیعی منحصر به فرد
0.12	3	0.04	16.40	برخورداری از آثار فرهنگی و تاریخی منحصر به فرد
0.12	3	0.04	16.53	انگیزه مردم برای مشارکت و همکاری با سازمان‌های مسئول
				نقاط ضعف
0.05	2	0.03	10.80	استفاده و بهره‌برداری نادرست از جاذبه‌های گردشگری منطقه
0.17	4	0.04	17.47	نامناسب بودن امکانات دسترسی جاده‌ها، فرودگاه‌ها و ...
0.17	4	0.04	18.00	کیفیت پایین امکانات خدماتی (رستوران، هتل‌ها و ...)
0.11	3	0.04	15.87	فقدان وجود نیروی متخصص و آموزش دیده در زمینه ...
0.11	3	0.04	14.80	کمبود کمپ‌ها و فضاهای عمومی برای آتراق
0.10	3	0.03	14.40	ضعف در زمینه آموزش ساکنان منطقه در مورد نحوه برخورد
0.10	3	0.03	13.87	وجود آلودگی‌های زیست‌محیطی آلودگی هوا، آب ..
0.02	1	0.02	8.67	ضعف اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های تبلیغاتی در گردشگری
0.17	4	0.04	17.60	فقدان طرح و برنامه مشخص برای توسعه فعالیت گردشگری
0.11	3	0.04	15.73	مشارکت پایین مردم در توسعه فعالیت‌های گردشگری
0.05	2	0.03	11.47	عدم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در فعالیت گردشگری
0.12	3	0.04	16.53	شلوغی و ازدحام بیش از حد در منطقه به خاطر فعالیت‌های گردشگری
0.05	2	0.02	10.40	تعداد کم آژانس‌ها و مراکز برگزاری تورهای کویرنوردی
0.07	2	0.03	14.40	عدم معرفی پتانسیل‌ها و جاذبه‌های کویری منطقه
0.13	3	0.04	17.60	همکاری پایین سازمان‌های مسئول در کارهای مربوطه
0.06	2	0.03	13.07	مدیریت ضعیف توسعه فعالیت گردشگری کویری در سطح
0.11	3	0.04	15.73	انگیزه پایین سازمان‌های غیردولتی (NGO) برای مشارکت
0.11	3	0.04	16.00	وجود کاربری‌های مغایر با برخی از جاذبه‌های طبیعی
2.81			422.4	

توجه به حد وسط 2.5، به معنای غلبه کامل نقاط قوت بر نقاط ضعف است. عدد به دست آمده نشان داد که نسبت نقاط قوت بیشتر از نقاط ضعف هستند. (جدول 2)

عدد 2.81 به دست آمده از ماتریس IFE بیانگر غلبه نقاط قوت بر نقاط ضعف است. هرچند این غلبه محسوس نیست. در تشریح این موضوع باید گفت که حداکثر نمره در این خصوص 4 است که کسب آن با

جدول 2: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

فرصت‌ها	نمره	ضریب اهمیت	واکنش	نهایی
روند رو به رشد فعالیت‌های گردشگری کویری	18.40	0.06	4	0.26

0.17	3	0.06	15.87	افزایش توجه مراکز کلان کشوری به حفظ جاذبه‌های شاخص...
0.17	3	0.06	15.87	تلاش سازمان میراث فرهنگی کشور و استان برای حفظ و...
0.18	3	0.06	17.07	تغییر نگاه‌ها به حفظ محیط‌زیست و اهمیت حفاظت از جاذبه‌ها
0.09	2	0.05	13.33	قرارگرفتن استان کرمان در جنوب شرقی کشور
				تهدیدها
0.26	4	0.07	18.93	ضعف مدیریت توسعه فعالیت گردشگری کویری در سطح استان
0.18	3	0.06	17.73	ضعف مدیریت توسعه فعالیت گردشگری کویری در سطح ملی
0.12	2	0.06	17.733	فقدان نظام مدیریت کارآمد و توانمند برای هدایت توسعه
0.08	2	0.04	11.867	عدم توجه به مشارکت مردم محلی در اداره جاذبه‌های منطقه
0.13	2	0.07	19.200	عدم توجه به توسعه گردشگری در مناطق کویری در سیاست‌گذاری
0.26	4	0.07	19.067	عدم توجه به توسعه گردشگری در مناطق کویری
0.23	4	0.06	16.800	کم‌توجهی دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در مناطق کویری
0.16	3	0.05	15.600	کم‌توجهی آژانس‌ها و تورگردانه‌های سایر استان‌ها به ...
0.18	3	0.06	17.07	عدم برگزاری تورهای مسافرتی به مناطق کویری توسط آژانس
0.13	3	0.04	12.13	فاصله از مراکز بزرگ گردشگر فرست کشور
0.09	2	0.04	12.93	ناشناخته ماندن جاذبه‌های کویری منطقه در سطح بین‌المللی
0.25	4	0.06	18.27	عدم انگیزه لازم در گردشگران برای بازدید از مناطق کویری
0.07	2	0.03	10.00	تبلیغات منفی بر تأثیرات منفی تحریم‌ها بر گردشگری کویری
3.02		1.00	287.8667	

تعیین موقعیت باید نمرات حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی را در ابعاد عمودی و افقی آن قرار داد تا جایگاه مکان مورد مطالعه مشخص گردد و بتوان استراتژی‌های مناسبی را برای آن مشخص کرد. این ماتریس که منطبق بر ماتریس SWOT است و استراتژی‌های مناسب برای سازمان را مشخص می‌کند. (جدول 3)

عدد 3.02 به دست آمده از ماتریس EFE بیانگر غلبه فرصت‌های محیط بر تهدیدات است. در تشریح این موضوع نیز باید گفت که حداکثر نمره در این خصوص 4 است که کسب آن به معنای غلبه کامل فرصت‌ها بر تهدیدها است. حد وسط فرصت‌ها و تهدیدات عدد 2.5 بوده و عدد به دست آمده در این ماتریس به میزان 3.02 نشان داد که نسبت فرصت‌های موجود در محیط قدرتمندتر از تهدیدات موجود هستند. برای

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل 4: تجزیه و تحلیل ماتریس داخلی و خارجی

از ماتریس های IFE و EFE آورده می شود. در ستون های بعدی انواع استراتژی هایی که از ماتریس سوات به دست آمده و شامل استراتژی های چهارگانه ST، WO، WT و SO است آورده می شود. پس از محاسبه جذابیت جزئی و نهایی اولویت استراتژی ها مشخص شد. به این ترتیب گزینه های مختلف استراتژی توسعه پایدار گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان با مقدار عددی تعیین اولویت شده و با یکدیگر قابل مقایسه خواهد بود. تعیین اولویت گزینه های استراتژی نه تنها برای توسعه پایدار گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان راهبردی یا بین بخشی می تواند مفید باشد بلکه هر اقدام راهبردی لزوماً دارای گزینه های مختلف استراتژی است که مدیریت ذی ربط نیازمند ارزیابی گزینه های استراتژی است. (شکل 4)

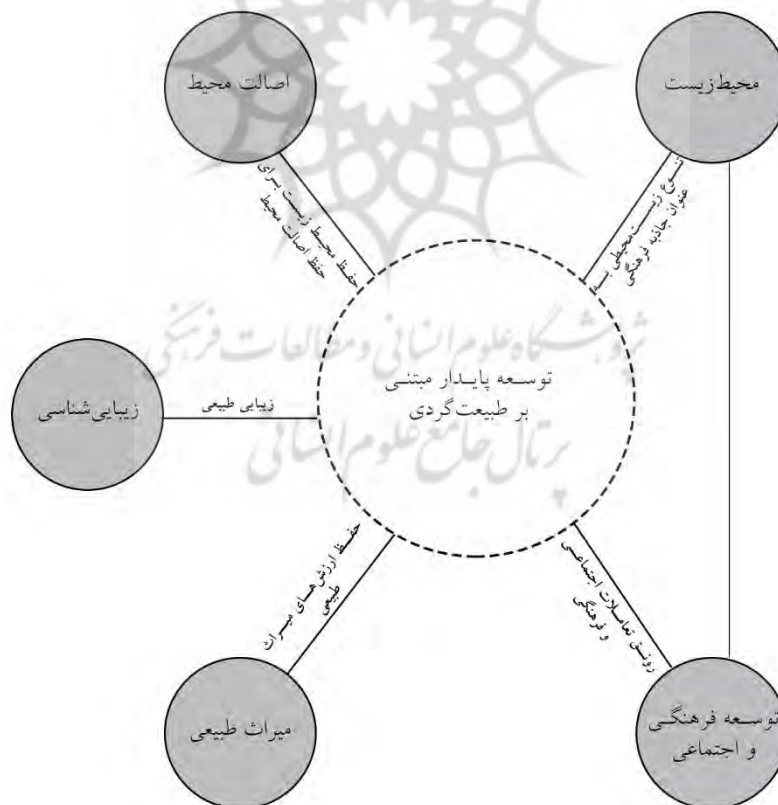
نتایج به دست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی بیانگر آن است که وضعیت توسعه پایدار گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان در حالت تهاجمی قرار دارد و این وضعیت ناشی غلبه نقاط قوت داخلی بر نقاط ضعف داخلی و فرصت های محیطی بر تهدیدات محیطی است. بنابراین استراتژی های مناسب برای توسعه پایدار گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان باید با بهره گیری از فرصت های محیطی و نقاط قوت داخلی بپردازد. همان طور که از نتایج مشخص می شود، شرایط برای استفاده از استراتژی های تهاجمی آماده است.

ماتریس کمی برنامه ریزی راهبردی (QSPM) دستاوردهای خوبی را در اختیار قرار می دهد. برای تشکیل این عوامل عیناً

جدول 3: ماتریس کمی برنامه ریزی راهبردی (QSPM)

اولویت	جذابیت استراتژی	محورها
1.00	1976.9	بهره گیری بهینه و اصولی از علاقه مندی مسافران سایر استان ها و جذب سرمایه های خارجی در راستای امکان برنامه ریزی

2.00	1874.4	استفاده از نیروهای متخصص و با تجربه به منظور ایجاد تشکل های تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش طبیعت گردی از طریق نشستها و جلسات مختلف با مردم منطقه مورد مطالعه.
3.00	1792.1	بازنگری و توسعه نهادها و سازمان های مرتبط در منطقه مورد مطالعه برای آموزش مردم و گردشگران به منظور بهره گیری بهینه و هدفمند از منافع و اثرات مثبت طبیعت گردی.
4.00	1771.6	شناسایی و بهره گیری از جاذبه ها، فرآورده ها و دیگر مزیت های نسبی توریستی این ناحیه (از جمله پرندۀ نگر، ژئوتوریسم، کویرگردی و.....) جهت رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب.
5.00	1769.3	توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی و شهر کرمان و ایجاد و نسب علائم، قوانین و مقررات در این مکان ها و تدوین دفترچه های راهنما برای گردشگران و آموزش آن ها.
6.00	1678.5	تنوع بخشی به امکانات، فعالیت ها و خدمات توریستی به منظور جلب رضایت گردشگران و اکوتوریستها و بالطبع افزایش تعداد گردشگران و همچنین به کارگیری طبقات مختلف مردم محلی در فعالیت های متنوع و مختلف.
7.00	647.08	تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری در ساختار اقتصادی شهرها و روستاهای در راستای افزایش امکانات و خدمات مورد نیاز برای جذب گردشگران

شکل 5: نمودار مفهومی دستاوردهای پژوهش

بحث و نتیجه گیری

گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد سطح اشتغال در سطح ملی می‌تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی در قلمرو ملی باشد. گردشگری به خصوص در زمانی که سود فعالیت‌های دیگر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آن‌ها و راهبردی برای توسعه است. بر این مبنا دلیل اصلی توسعه گردشگری غلبه بر پایین بودن سطح درآمد و ارائه فرصت‌های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه محلی است و می‌تواند امیدهایی را برای کاهش فقر به خصوص در نواحی که به نحوی دچار رکود اقتصادی شده‌اند فراهم آورد. بر طبق گزارش انجمن جهانی طبیعت گردی، شمار گردشگران طبیعت در هر سال تا 10٪ در حال افزایش بوده و این در حالی است که طبق آمارهای توریسم رشد طبیعت گردی در جهان چنان پرشتاب است که این قرن را قرن طبیعت گردی نامید.

در چنین وضعیتی آنچه ادعای مبحثی به نام «کویرگردی» است، همانا تحویل گرفتن مناطق آسیب‌دیده طبیعی و آباد کردن آن‌ها به واسطه دانش طبیعت گردی است. از آنجاکه کارکرد اکوکمپ‌ها، اکوریزورت‌ها، اکو هتل‌ها و به طور کلی همه اقامتگاه‌های سازگار با محیط‌زیست بر مبنای آموزش گردشگران و جامعه محلی و همین‌طور استفاده از انرژی‌های پاک مبتنی است. همین‌طور این اقامتگاه‌ها خود مقاصد گردشگری جذابی هستند که علاوه بر رفاه و لذت حداکثری که برای مسافرین فراهم می‌کنند، با قیمت‌های بالا سهم اشتغال روستاییان را افزایش داده و اخلاق محیط زیستی را توسعه می‌بخشند. و نیز اصولاً این نوع اقامتگاه‌ها برای احداث در مناطقی طراحی شده‌اند که از نظر زیست‌محیطی حساس بوده و نیاز به توسعه پایدار دارند. وضعیت مطلوبی که برای این ناحیه قابل پیش‌بینی است یک مقصد گردشگری هدفمند است که با توسعه انواع گردشگری ممکن و متنوع در منطقه به صورت حفاظت شده و بر مبنای اصول سازمانی

مناطق کویری شمال شرق استان کرمان با طبیعت، تاریخ و فرهنگ بسیار غنی و شاخص خود هنوز نتوانسته در عرصه گردشگری کشور سر برآورد و آن چنانکه شایسته قابلیت‌های آن است مورد توجه صنعت گردشگری کشور قرار گیرد. با آنکه میدانیم از نظر تاریخی، از دوره پارینه‌سنگی تا تاریخ معاصر در مرزهای استان مرکزی جذابیت‌های توریستی موجود است، از نظر طبیعی داراست. توسعه پایداری گردشگری کویری شمال شرق استان کرمان، موضوعی بود که پژوهش حاضر با هدف آن انجام گرفت. نتایج به دست آمده از تحلیل یافته‌ها نشان داد که نقاط قوت داخلی بیشتر از نقاط ضعف موجود بوده و نیز فرصت‌های محیطی هم بر تهدیدات موجود غلبه دارند. این بهترین حالتی هست که در ماتریس سوات می‌تواند وجود داشته باشد. (شکل 5)

در همین راستا با بهره‌گیری از نقاط قوت داخلی و فرصت‌های موجود در محیط به توسعه پایداری گردشگری دست یافت. نتایج به دست آمده با نتایج تحقیقات قبلی [48-58] مطابقت دارد. امروزه بهره‌برداری بهینه از امکانات و توان بالقوه و بالفعل هر سرزمین در چهارچوب اهداف توسعه پایدار به صورت یکی از دغدغه‌های اصلی محلی، ملی و بین‌المللی درآمد است. این موضوع در مناطق خشک و نیمه‌خشک جهان و ایران به ویژه استان کرمان با توجه به آسیب‌پذیری منابع زیستی، حیاتی و شکنندگی اکوسیستم آن اهمیت بیشتری دارد. پدیده گردشگری و اکوتوریسم به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند. جلب گردشگر به منظور بازدید از مکان‌های دیدنی و آثار باستانی به سرمایه‌گذاری بسیاری در زمینه آماده‌سازی مکان‌های مورد بازدید، دسترسی مطلوب، هتل‌های چند ستاره و غیره، نیازمند است، اما در این میان از بین انواع مختلف گردشگری، کویرگردی و جذب گردشگرانی که به منظور دیدن مناظر طبیعی به منطقه مسافرت می‌کنند با سرمایه‌گذاری کمتری نسبت به سایر انواع گردشگری میسر می‌گردد.

✓ تنوع بخشی و توسعه برنامه های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه های طبیعی در جشنواره ها، نمایشگاه ها و سمینارها به طور فعالانه.

✓ استفاده از نیروهای متخصص و با تجربه به منظور ایجاد تشکل های تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش کویرگردی از طریق نشست ها و جلسات مختلف با مردم منطقه مورد مطالعه.

✓ بهره برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگی های اکولوژیکی و زیست محیطی.

✓ ضمن بازنگری به نوع و نحوه برنامه ریزی و حمایت دولتی از کویر، بهره گیری منطقی از نهادها، قوانین و مقررات حمایتی در جهت توسعه و تجهیز زیر ساختارها، تسهیلات و تجهیزات مختلف توریستی مانند مرکز تفسیر و اکوکمپ که در این منطقه صورت گیرد.

✓ بازنگری و توسعه نهادها و سازمانهای مرتبط در منطقه مورد مطالعه برای آموزش مردم و گردشگران به منظور بهره گیری بهینه و هدفمند از منافع و اثرات مثبت کویرگردی.

ج) راهبردهای اقتصادی جهت توسعه کویرگردی

✓ تنوع بخشی به امکانات، فعالیتها و خدمات توریستی به منظور جلب رضایت گردشگران و اکوتوریست ها و بالطبع افزایش تعداد گردشگران و همچنین به کارگیری طبقات مختلف مردم محلی در فعالیت های متنوع و مختلف.

✓ بازنگری به نحوه سرمایه گذاری و توزیع امکانات، خدمات، تسهیلات توریستی و اولویت دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به نواحی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر.

و ساختمانی سازگار با محیط زیست، نه تنها توسعه اقتصادی و معیشت پایدار روستاییان را در پی دارد، حفاظت و توسعه محیط زیستی و سرمایه های اجتماعی را در پی خواهد داشت. با هدف دست یابی به توسعه پایدار اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، و زیست محیطی؛ بر اساس نتایج اقدامات راهبردی به شرح زیر ارائه شده است:

الف) راهبردهای محیطی، کالبدی جهت توسعه کویرگردی

✓ تأکید بر توسعه توریسم طبیعی و کویرگردی به دلیل وجود مزیت های نسبی برای توسعه این نوع توریسم.

✓ تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری در ساختار اقتصادی شهرها و روستاهای حاشیه کویر در راستای افزایش امکانات و خدمات مورد نیاز برای جذب گردشگران

✓ توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی و ایجاد و نسب علائم، قوانین و مقررات در این مکانها و تدوین دفترچه های راهنما برای گردشگران و آموزش آنها.

✓ شناسایی و بهره گیری از جاذبه ها، فرآورده ها و دیگر مزیت های نسبی توریستی این ناحیه (از جمله پرنده نگری، ژئوتوریسم، کویر گردی و.....) جهت رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب.

✓ تمرکز عمده فعالیت های توریستی بر بهره برداری از منابع و جاذبه های موجود و بلا استفاده توریستی همانند کویر، معماری تاریخی منطقه و حیات وحش و.... به منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال.

ب) راهبردهای نهادی جهت توسعه کویرگردی

راهنمایی خود باعث غنای کار شدند، تشکر و قدردانی می نمایند.

تأییدیه‌های اخلاقی: تمام اصول اخلاقی در زمینه چاپ و نشر این مقاله رعایت شده است.

تعارض نافع: موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

سهم نویسندگان: سهم نویسنده اول (سیدمحسن اسدی ساروی) برابر با 40٪ برای مشارکت در گردآوری داده‌ها، مطالعه و ترجمه مطالب و انجام اصلاحات ساختاری؛ سهم نویسنده دوم (مهدی ایزانلو) برابر با 30٪ برای انجام اصلاحات مورد نظر داوران، ویرایش و دسته بندی؛ و سهم نویسنده سوم (دکتر محمدرضا علیپور) برابر با 30٪ برای تدوین چکیده و مطالعه و بازنگری مقاله، نتایج مقاله، اصلاحات محتوایی مورد نظر داوران و تحلیل مطالب گزارش شده است.

4. Maghsudi, M., alizadeh, M., Rahimiharabadi, S., Hadaiarani, M. Capability Assessment of Tourism Geomorphosites in Kavir National Park. *Tourism Management Studies*. 2012; 7(19): 49-68. [Persian] Available from: https://tms.atu.ac.ir/article_5117.html
5. Zargham borujani, H., Khosrovanidehkordi, A. Impacts of tourism development on Global Peace Index. *Tourism Management Studies*. 2012; 7(19): 25-47. [Persian] Available from: https://tms.atu.ac.ir/article_5116.html
6. Shokouhi M, Yazdanpanah M. Effect of Empowerment on Residents Support for Tourism the Case of Kamardough Tourism Region. *MJSP*. 2019;23(1):151-168. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.16059689.1398.23.1.7.8>
7. Ghasemzadeh M, Aliyev F, Hasanova A. Silk Road expression of Green Architecture, Sustainability and Conflict

✓ زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی و کارآفرینان، برای سرمایه‌گذاری در صنعت توریسم در منطقه کویری کرمان از طریق شفاف‌سازی سیاست‌های دولتی و برنامه‌های محلی، سند بالادستی طرح جامع مدیریت منطقه.

✓ بهره‌گیری بهینه و اصولی از علاقه‌مندی مسافران سایر استان‌ها و جذب سرمایه‌های خارجی در راستای امکان برنامه‌ریزی کویرگردی.

تشکر و قدردانی: متن اصلی برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نگارنده اول به راهنمایی خانم دکتر زهرا سادات سعیده زرابادی است که با کمک نگارنده‌های دوم و سوم تکمیل و به صورت مقاله منتشر شده است. نویسندگان مراتب قدردانی خود را از خانم دکتر زهرا سادات سعیده زرابادی که با

منابع

1. Sharma GD, Thomas A, Paul J. Reviving tourism industry post-COVID-19: A resilience-based framework. *Tourism management perspectives*. 2021 Jan 1;37:100786. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100786>
2. Eco-Cultural Tourism Development and Settlement System Sustainability in the Borders of Desert. *Tourism Management Studies*, 2017; 11(36): 1-30. https://tms.atu.ac.ir/article_7252.html?lang=en
3. Khaksari, A., Dehghan, M. Potential of Adventure Tourism in Iran' deserts Using S.W.O.T. Analysis Model. *Tourism Management Studies*. 2015; 9(27): 1-22. [Persian] Available from: https://tms.atu.ac.ir/article_1899.html?lang=en

- Applied Energy*. 2020 Mar 1; 261: 114356.
<https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2019.114356>
13. Mohamadzade R, Javanroudi K. Redesign of Collective and Private Spaces of Public Apartments to Enhancing Social Health in Iranian-Islamic Structure; Case study: Baharestan 2 complex, Sanandaj. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2016 Sep 10;6(2):36-47. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1395.6.2.7.7>
14. Khabazi M, fahimi far A, Eshtehardian E, Nohesara M, rohanifard Z. Geotouristic evaluation of hot-water fountains using modified Pralong method Case study: Cheshmeh-Abgarm-Jooshan fountain of Kerman. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2015 Oct 10;5(3):18-28. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1394.5.3.6.1>
15. Rasoolzadeh M, Moshari M. Prioritizing for Healthy Urban Planning: Interaction of Modern Chemistry and Green Material-based Computation. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2021 May 10;11(1):94-105. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1400.11.1.7.0>
16. Shams G, Moshari M. Health and Post-Corona: Air Filtration through Building Skins as Biological Membranes. *Naqshejahan - Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2022 Jan 10;11(4):44-59. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1400.11.4.3.2>
- with Climate Change in Architecture & Urbanization of Tourism Areas. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2018 Jun 10;8(1):57-69. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1397.8.1.4.6>
8. Rezaee M, Arzani H, Azarnivand H, Shabankareh K, Mahdavi Najafabadi R. Potential evaluation of arid and semi-arid rangelands for ecotourism in Hormozgan. *Journal of Rangeland*. 2017;11(1):73-82. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20080891.1396.11.1.9.6>
9. Torabi M, Mahdavejad M. Past and Future Trends on the Effects of Occupant Behaviour on Building Energy Consumption. *J. Sustain. Archit. Civ. Eng.* 2021 Oct 27;29(2) 83-101.
<https://doi.org/10.5755/j01.sace.29.2.28576>
10. Alinasab M, Suzanchi K. Sustainable development of urban river valley based on ecological assessment; Case study: Darabad River Valley, Tehran. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2013;3(2):51-61. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1392.3.2.3.2>
11. Eslamirad N, Kolbadinejad SM, Mahdavejad M, Mehranrad M. Thermal comfort prediction by applying supervised machine learning in green sidewalks of Tehran. *Smart and Sustainable Built Environment*. 2020 Apr 28; 9(4):361-374.
<https://doi.org/10.1108/SASBE-03-2019-0028>
12. Pilechiha P, Mahdavejad M, Rahimian FP, Carnemolla P, Seyedzadeh S. Multi-objective optimisation framework for designing office windows: quality of view, daylight and energy efficiency.

- Maleshoure and Gurgo rangelands in Boyer Ahmad city). *Journal of Rangeland*. 2020;14(3):393-407. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20080891.1399.14.3.3.5>
23. Taghvaea A, Zabetian Toroghi E, Asgarizadeh Z. The use of new technologies in redevelopment brownfield. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2016 Nov 10;6(3):15-25. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1395.6.3.1.3>
24. Hamidian M, Barani H, Mohammadzadeh M, Abedi Sarvestani A, Tavakoli M. Social-cultural indicators to assess and monitor the development of ecotourism within the rangeland pastoral units Ilam provincet. *Journal of Rangeland*. 2020;14(1):73-84. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20080891.1399.14.1.7.5>
25. Agharkakli, A., Yahyazadefar, M., Gandomfeshan, D., Esmaili khanbebeyn, N. Study of Factors Affecting Demand for Domestic Tourism in Golestan Province. *Journal of Tourism Planning and Development*. 2019; 8(30): 177-196.
<https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.1615.0.3032>
26. Mahdavejad M, Zia A, Larki AN, Ghanavati S, Elmi N. Dilemma of green and pseudo green architecture based on LEED norms in case of developing countries. *International journal of sustainable built environment*, 2014 Dec 1;3(2):235-46.
<https://doi.org/10.1016/j.ijsbe.2014.06.003>
27. Sotiriadis M, Shen S. The contribution of partnership and branding to destination
17. Talaei M, Mahdavejad M, Azari R. Thermal and energy performance of algae bioreactive façades: A review. *Journal of Building Engineering*. 2020 Mar 1;28:101011.
<https://doi.org/10.1016/j.jobe.2019.101011>
18. Talaei M, Mahdavejad M. Probable cause of damage to the panel of microalgae bioreactor building façade: Hypothetical evaluation. *Engineering Failure Analysis*. 2019 Jul 1;101:9-21.
<https://doi.org/10.1016/j.engfailanal.2019.02.060>
19. Talaei M, Mahdavejad M, Azari R, Prieto A, Sangin H. Multi-objective optimization of building-integrated microalgae photobioreactors for energy and daylighting performance. *Journal of Building Engineering*. 2021 Jun 5:102832.
<https://doi.org/10.1016/j.jobe.2021.102832>
20. Talaei M, Mahdavejad M, Azari R, Haghghi HM, Atashdast A. Thermal and energy performance of a user-responsive microalgae bioreactive façade for climate adaptability. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*. 2022 Aug 1;52:101894.
<https://doi.org/10.1016/j.seta.2021.101894>
21. Moulaii M, Soleymani R. Economic growth and urban development through the regeneration of valuable historical buildings; Case study: Hamedan Historic Houses. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2017 Dec 10;7(3):95-104. [Persian]
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1396.7.3.3.2>
22. Ebadi N, Javadi A, Moghadasi R. Economic value of rangelands in terms of willingness to pay (Case Study:

- Medical Education*. 2017 Sep 30;14(3). Available from: http://sdme.kmu.ac.ir/article_90598.htm
33. Biernacki P, Waldorf D. Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological methods & research*. 1981 Nov;10(2):141-63. <https://doi.org/10.1177/004912418101000205>
 34. Simon HA, Newell A. Heuristic problem solving: The next advance in operations research. *Operations research*. 1958 Feb;6(1):1-0. <https://doi.org/10.1287/opre.6.1.1>
 35. Mahdavejad M. Designerly Approach to Energy Efficiency in High-Performance Architecture Theory. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2020 Sep 10;10(2):75-83. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1399.10.2.7.5>
 36. Mahdavejad M. Dilemma of Prosperity and Technology in Contemporary Architecture of Developing Countries. *Naqshejahan - Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning*, 2014 Sep 10;3(2):35-42. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1393.4.2.7.3>
 37. Haghshenas M, Hadianpour M, Matzarakis A, Mahdavejad M, Ansari M. Improving the suitability of selected thermal indices for predicting outdoor thermal sensation in Tehran. *Sustainable Cities and Society*. 2021 Jul 27:103205. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2021.103205>
 38. Hadianpour M, Mahdavejad M, Bemanian M, Haghshenas M, Kordjamshidi M. Effects of windward and leeward wind directions on outdoor management in a globalized context: The case of the UNWTO Silk Road Programme. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*. 2017;3(2):8-16. Available from: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/67089>
 28. Alipour, A., Hashemi, S., Khalifeh, E., moradi, A. Studying of the role of tourism in the social sustainable development of the sandy and salty regions, case study: Kerman Province. *Regional Planning*. 2017;7(28):39-50. http://jzpm.miau.ac.ir/article_2530_en.html
 29. Nazarizadeh B, Alhoseini Almodaresi S, Khabazi M, Moayedfar S. Explaining the capacities of local tourism on livelihood development in desert areas (Case study: Shahdad city, Kerman city, Kerman province). *Regional Planning*. 2021. http://jzpm.miau.ac.ir/article_4607.html?lang=en
 30. Shamsi, M., khorasani, M., Motiee Langroodi, S. The effects of diversification into economic activities on the welfare of the rural community case study: the central district of Kerman county. *Regional Planning*. 2020;10(37):47-62. [Persian] Available from: http://jzpm.miau.ac.ir/article_3626.html
 31. Shojaeianari M, Khabazi M, Karimi S. Analysis of changes in snow reservoirs for planning and management of dehydration (Case Study: Sarab Halilroud Area in Kerman Province). *Regional Planning*. 2020; 9(36): 167-184. Available from: http://jzpm.miau.ac.ir/article_3689.html?lang=en
 32. Naderifar M, Goli H, Ghaljaie F. Snowball sampling: A purposeful method of sampling in qualitative research. *Strides in Development of*

- <https://doi.org/10.3390/en14248272>
44. Mahdavinejad M, Javanroodi K. Natural ventilation performance of ancient wind catchers, an experimental and analytical study—case studies: one-sided, two-sided and four-sided wind catchers. *International journal of energy technology and policy*, 2014 Jan 1;10(1):36-60.
<https://doi.org/10.1504/IJETP.2014.065036>
 45. Fallahtafti R, Mahdavinejad M. Window geometry impact on a room's wind comfort. *Engineering, Construction and Architectural Management*. 2021 Mar 24;28(9):2381-2410.
<https://doi.org/10.1108/ECAM-01-2020-0075>
 46. Zulkarnain A, Wahyuningtias D, Putranto TS. Analysis of IFE, EFE and QSPM matrix on business development strategy. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* 2018 Mar 1 (Vol. 126, No. 1, p. 012062). IOP Publishing. Available from: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/126/1/012062/meta>
 47. Barak S, Javanmard S. Outsourcing modelling using a novel interval-valued fuzzy quantitative strategic planning matrix (QSPM) and multiple criteria decision-making (MCDMs). *International journal of production economics*. 2020 Apr 1;222:107494.
<https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2019.09.015>
 48. Rezaee, P. Selection of Nomadic Tourism Sites (Case Study: Chaharmahal and Bakhtiari Province). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*. 2019; 13(4): 951-969. [Persian] Available from: http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_664040.html?lang=en
 - thermal and wind sensation in Tehran. *Building and Environment*. 2019 Mar 1;150:164-180.
<https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2018.12.053>
 39. Hadianpour M, Mahdavinejad M, Bemanian M, Nasrollahi F. Seasonal differences of subjective thermal sensation and neutral temperature in an outdoor shaded space in Tehran, Iran. *Sustainable Cities and Society*, 2018 May 1; 39: 751-64.
<https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.03.003>
 40. Rahbar M, Mahdavinejad M, Bemanian M, Davaie Markazi AH, Hovestadt L. Generating Synthetic Space Allocation Probability Layouts Based on Trained Conditional-GANs. *Applied Artificial Intelligence*. 2019 Jul 3;33(8):689-705.
<https://doi.org/10.1080/08839514.2019.1592919>
 41. Rahbar M, Mahdavinejad M, Markazi A.H.D., Bemanian M. Architectural layout design through deep learning and agent-based modeling: A hybrid approach. *Journal of Building Engineering*. 2022 April 15; 47, 103822.
<https://doi.org/10.1016/j.job.2021.103822>
 42. Bazazzadeh H, Pilechiha P, Nadolny A, Mahdavinejad M, Hashemi Safaei SS. The Impact Assessment of Climate Change on Building Energy Consumption in Poland. *Energies*. 2021 July 06;14(14):4084.
<http://dx.doi.org/10.3390/en14144084>
 43. Bazazzadeh H, Świt-Jankowska B, Fazeli N, Nadolny A, Safar Ali Najar B, Hashemi Safaei S, Mahdavinejad M. Efficient Shading Device as an Important Part of Daylightophil Architecture; a Designerly Framework of High-Performance Architecture for an Office Building in Tehran. *Energies*. 2021 December 8;14(24), 8272.

54. Amriddinova RS, Hayitboev R, Talibova AY. Opportunities for Organization and Development of Tourism in the Desert Regions of Uzbekistan. *International Journal of Development and Public Policy*. 2022 Feb 3;1(8):152-6. Available from: <http://openaccessjournals.eu/index.php/ijdp/article/view/956>
55. Vazin N, Barghi H, Tabatabaee M. Analysis of the effect of desert tourism on rural areas, Case Study: Rural Areas of Jarghouyeh Olya and Bon Rood of Isfahan Township. *Territory*. 2018 May 22;15(57):105-21. [Persian] Available from: https://sarzamin.srbiau.ac.ir/article_13090.html?lang=en
56. Ghidouche KA, Ghidouche F. Community-based ecotourism for preventing overtourism and tourismophobia: Algerian associations' viewpoints. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 2019 Oct 14;11(5):516-531. <https://doi.org/10.1108/WHATT-06-2019-0035>
57. Mamatisakov JJ, Muhitdinov II. Prospects of development of ecotourism in the protected natural areas of Fergana region. *Scientific progress*. 2021;2(3):986-9. Available from: <https://cyberleninka.ru/article/n/prospects-of-development-of-ecotourism-in-the-protected-natural-areas-of-fergana-region>
58. Chogan P. Exploring motivations and satisfaction of ecolodge patrons in desert areas of Iran. *International Hospitality Review*. 2021 Jun 4. <https://doi.org/10.1108/IHR-12-2020-0071>
49. Afsahhosseini F, Zabih H, Jahanshahloo L. Causative Investigating the Infrastructure of Tourism and Location Competitiveness of Tourism Destination in Arid Regions, Case Study: Maranjab Desert. *Urban Tourism Quarterly*, 2019;6(3): 125-139. [Persian] Available from: <https://doi.org/10.22059/jut.2019.259703.496>
50. Moulaii M, Jodeyriheydari N, Hemati K. Contemporization of Historic Houses and Sustainable Tourism Development; Case Study: Arbab-Hormuz Mansion in Tehran. *Naqshejahan-Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning*. 2021 Jul 10;11(2):49-65. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23224991.1400.11.2.3.8>
51. Mahdavinejad M, Hosseini SA. Data mining and content analysis of the jury citations of the Pritzker Architecture prize (1977–2017). *Journal of Architecture and Urbanism*. 2019 Feb 1;43(1):71-90. <https://doi.org/10.3846/jau.2019.5209>
52. Yaghoubi N, Ghasabzadeh Langari Z, Ahang F, Ghaffari H. Develop the Desert Ecotourism Development Strategies in Lut Plain. *Journal of Strategic Management Studies*. 2020 Jan 21;10(40):151-74. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22286853.1398.10.40.8.8>
53. Moayedfar S, Dehghan Khavari S, Akaberi Tafti M, Fatemi M. Economic Evaluation of Yazd Desert Ecotourism with Approach Sustainable Development. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*. 2021 Jul 23;9(1):149-72. [Persian] <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2345332.1400.9.1.8.0>